

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
SPRAWCA I OFIARA
KONTEKST PSYCHOLOGICZNY I SPOŁECZNY

ABSTRAKTY

Redakcja:
Monika Maciąg
Ewelina Chodźko

Lublin, 24.02.2023 r.

Ogólnopolska Konferencja Naukowa
Sprawca i Ofiara –
kontekst psychologiczny i społeczny

Abstrakty

Ogólnopolska Konferencja Naukowa
Sprawca i Ofiara –
kontekst psychologiczny i społeczny

Abstrakty

Redakcja:
Monika Maciąg
Ewelina Chodźko

Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL
Lublin 2023

**Ogólnopolska Konferencja Naukowa
Sprawca i Ofiara –
kontekst psychologiczny i społeczny
24 lutego 2023 r.**

Abstrakty

Redakcja:

Monika Maciąg

Ewelina Chodźko

Skład i łamanie:

Monika Maciąg

Projekt okładki:

Marcin Szklarczyk

© Copyright by Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ISBN 978-83-67670-06-7

Wydawca:

Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ul. Głowackiego 35/348

20-060 Lublin

www.fundacja-tygiel.pl

Komitet Naukowy:

- **dr hab. Piotr Góralski**, Katedra Prawa Karnego Materialnego, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, Uniwersytet Wrocławski
- **dr hab. Kazimiera Juszka, prof. UP**, Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
- **dr hab. Aleksandra Skrabacz**, Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania, Wojskowa Akademia Techniczna
- **dr Dorota Chimicz**, Katedra Psychopedagogiki Specjalnej i Socjopedagogiki Specjalnej, Instytut Pedagogiki, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
- **dr Ewa Grudziewska**, Zakład Kulturowych Uwarunkowań Norm i Dewiacji Społecznych, Instytut Profilaktyki Społecznej i Pracy Socjalnej, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej
- **dr Karol Juszka**, Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
- **dr Grzegorz Skrobotowicz**, Katedra Postępowania Karnego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
- **dr Arkadiusz P. Szajna**, Kolegium Nauk Społecznych, Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach

Komitet Organizacyjny:

- Ewelina Chodźko
- Alicja Danielewska
- Iwona Domina
- Justyna Dorosz
- Joanna Jędrzejewska
- Kinga Kalbarczyk
- Joanna Kozłowska
- Agata Litak
- Kamil Maciąg
- Monika Maciąg
- Izabela Mołdoch-Mendoń
- Piotr Podlewski
- Paulina Pomajda
- Aneta Peichert
- Marcin Szklarczyk
- Jolanta Szpot
- Paulina Szymczyk

Organizator:

Fundacja
TYGIEL

Spis treści

Wystąpienia Gości Honorowych

Nowoczesne uzależnienia jako zagrożenie dla bezpieczeństwa personalnego i społecznego.....	11
Rozważania (nie tylko) nad karnoprawną ochroną osób w spektrum autyzmu (ASD) w kontekście problematyki przestępstw motywowanych uprzedzeniami	13
Sprawca i ofiara przestępstwa z perspektywy prawa karnego oraz kryminologii....	15

Wystąpienia Uczestników

Analiza grup społecznych o podwyższonym stopniu ryzyka wiktylizacji.....	19
Dziecko jako cicha ofiara izolacji penitencjarnej rodzica – kontekst parentyfikacyjny	20
Kryminologiczne aspekty patologicznych zachowań seksualnych w sieci. Grooming, sexting, sextortion – zagrożenia doby Internetu	21
Kryminologiczne aspekty zjawiska przemocy rówieśniczej w szkole	22
(Nie)zaniedbywanie dziecka – biblioterapia i bajkoterapia jako oddziaływanie wspomagające rozwój dziecka i kompetencje społeczne matki	23
Pojednanie pokrzywdzonego ze sprawcą jako częściowa przesłanka warunkująca możliwość wymierzenia przez sąd kary nadzwyczajnie złagodzonej na podstawie przepisów art. 60 § 2 pkt 1 Kodeksu karnego	25
Proces psychologiczno-sądowej diagnozy dziecka zgłaszającego doznawanie przemocy seksualnej.....	26
Psychologiczne następstwa molestowania seksualnego nieletnich.....	27
Sankcja na korzyść sprawcy. Dzieciobójstwo jako uprzywilejowany typ zabójstwa	28
Sprawcy i ofiary porwań rodzicielskich	30
Status prawny ofiary czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu w postępowaniu kanonicznym	31
Środki kompensacyjne jako alternatywa dla krótkoterminowej kary pozbawienia wolności.....	33
Uwikłanie w emocjonalną zależność a przemoc w rodzinie	34
Zjawisko wzrostu potraumatycznego – perspektywa logoteoretyczna	35
Indeks Autorów	36

Wystąpienia Gości Honorowych

Nowoczesne uzależnienia jako zagrożenie dla bezpieczeństwa personalnego i społecznego

dr hab. Aleksandra Skrabacz, Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania, Wojskowa Akademia Techniczna

Nowoczesne uzależnienia, obok tych tradycyjnych, stały się w XXI wieku sprawcą wieku nieszczęść i cierpień osób, grup społecznych, a nawet całych społeczności lokalnych. Sformułowana przez Komitet Ekspertów Światowej Organizacji Zdrowia w 1969 r. definicja uzależnienia wskazuje, że jest to choroba ośrodkowego układu nerwowego dotycząca zaburzeń fizjologicznych, behawioralnych i poznawczych, wśród których przyjmowanie substancji lub grupy substancji dominuje nad innymi zachowaniami, które miały poprzednio dla pacjenta wartość. W realiach XXI wieku warto zwrócić uwagę, że współczesne uzależnienia dotyczą nie tylko nadmiernego i niekontrolowanego przyjmowania szkodliwych substancji, ale również wykonywania czynności, które mogą i sprawiają przyjemność, a nawet radość, ale ich długotrwałe, wielokrotne i utrwalone powtarzanie doprowadza do zmian psychicznych, fizycznych i społecznych danej jednostki. Takim zachowaniom sprzyja gwałtowny rozwój technologiczny, zapoczątkowany w połowie XX wieku. Zbudowanie pierwszych komputerów elektronicznych, a następnie ich połączeniem w globalną sieć nazwaną Internetem radykalnie zmieniło życie ludzi we wszystkich aspektach jego funkcjonowania. Takie uzależnienia jak fonoholizm i sieciolizm, a ponadto tanoreksja, bigoreksja czy hyperphagia, zaliczane do uzależnień behawioralnych oddziałują szczególnie niebezpiecznie na dzieci i młodzież, poważnie zaburzając poczucie bezpieczeństwa personalnego i społecznego. Powszechna akceptacja społeczna, brak kontroli ze strony dorosłych, łatwy dostęp do urządzeń czy sieci sprzyjają rozwojowi zachowań destrukcyjnych, co w połączeniu z innymi bodźcami, może prowadzić do poważnych problemów zdrowotnych, socjalizacyjnych, społecznych, a nawet zachowań suicydalnych. Stąd też świadome, kontrolowane i celowe korzystanie z dobrodziejstw rozwoju technolo-

gicznego XXI wieku, jest jednym ze sposobów postępowania wobec zagrożeń, które mogą wpłynąć na rozwój zarówno młodych, jak i dojrzałych ludzi.

Celem referatu będzie analiza uzależnień behawioralnych, ich charakterystyka oraz przedstawienie wniosków i rekomendacji dotyczących działań profilaktycznych i zapobiegawczych.

Rozważania (nie tylko) nad karnoprawną ochroną osób w spektrum autyzmu (ASD) w kontekście problematyki przestępstw motywowanych uprzedzeniami

dr Arkadiusz P. Szajna, Kolegium Nauk Społecznych, Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach

Odnosząc się do podejmowanego tematu – *stanowiącego wykład inauguracyjny konferencję* – należy na samym początku wyjaśnić, iż w literaturze przedmiotu spotykamy się m.in. z podziałem na przestępstwa z nienawiści *sensu stricto* i *sensu largo*. Jednakże – *zdaniem prowadzącego wykład* – pojęcie przestępstw motywowanych uprzedzeniami jawi się jako właściwsze, precyzyjniejsze. Do pierwszej grupy (tych *sensu stricto*) należą te zawarte przez ustawodawcę w art. 119 k.k., 256 k.k., 257 k.k., ponieważ to w ich zespołach znamion możemy doszukać się tych, dotyczących motywacji uprzedzeniowej. Ponadto ukierunkowane są na określone grupy oraz osoby, które do nich przynależą¹. Zaś do drugiej kategorii (tej *sensu largo*) należy zaliczyć takie, które popełniono z motywów uprzedzeniowych, np. może to być spowodowanie ciężkiego, średniego, lekkiego uszczerbku na zdrowiu.

Faktem jest, iż osoby w spektrum autyzmu nie są obojętne polskiemu społeczeństwu. Dowodzi temu organizacja licznych inicjatyw podejmowanych na ich rzecz (np. Ciche Godziny, Ciche Wizyty, Światowy Dzień Świadomości Autyzmu, Europejski Tydzień Autyzmu).

Jednakże powyższe nie miało przełożenia na propozycje dotyczące nowelizacji k.k. w obszarze przestępstw motywowanych uprzedzeniami (*sensu stricto*) z 2014 r. i 2019 r. Analizując przedmiotowe projekty trzeba podkreślić, iż swoiste poszerzenie zakresu przestępstw motywowanych uprzedzeniami (*sensu stricto*) m.in. o niepełnosprawność nie sprawia, iż tą szczególną karnoprawną ochroną objęte byłyby wszystkie osoby w spektrum

¹ Spotkać się można również z opiniami, według których do grupy „przestępstw z nienawiści” zaliczany jest również art. 118 k.k.

autyzmu. Należy mieć bowiem na uwadze, iż niepełnosprawność (w analizowanym kontekście intelektualna) nie musi współwystępować z ww. zaburzeniami.

Powyżej zarysowane (w ogromnym skrócie) wątki, zostaną rozwinięte oraz wzbogacone o dodatkowe (istotne dla podjętego tematu) podczas wykładu.

Sprawca i ofiara przestępstwa z perspektywy prawa karnego oraz kryminologii

dr hab. Piotr Góralski, Katedra Prawa Karnego Materialnego, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, Uniwersytet Wrocławski

Niniejszy wykład poświęcony będzie prawnemu modelowi rozstrzygnięcia sytuacji, w której jedna osoba narusza dobra prawne innej osoby, chronione przez przepisy prawa karnego lub dobrom tym zagraża. Kształt owego modelu zależy w istotnej mierze od siły oraz zakresu władzy organizacji państwowej. Model ten może uznawać popełnienie przestępstwa i odpowiedzialność za ów czyn za postać sporu wyłącznie między oskarżonym o jego popełnienie a państwem lub też za sprawę, którą państwo interesuje się zupełnie wyjątkowo, najczęściej natomiast przekazuje rozwiązanie tego sporu do ram prywatnego rozstrzygnięcia tej sprawy między oskarżonym a pokrzywdzonym. Obie postaci skrajne takiego rozstrzygnięcia spraw karnych są wadliwe i w ostateczności zawsze prowadzą do naruszenia interesu osoby pokrzywdzonej przestępstwem. Treść wykładu będzie wskazywać m.in., jak we współczesnym prawie karnym dąży się sytuacji, w której osoba (podmiot) pokrzywdzony przestępstwem znajduje się w centrum uwagi przepisów prawa i procedury karnej, przy jednoczesnej, ścisłej kontroli państwa odnośnie tego, czy interesy tej osoby są respektowane.

W toku wykładu kwestia rozstrzygnięcia sporu pomiędzy pokrzywdzonym a sprawcą przestępstwa zostanie przedstawiona również z uwzględnieniem osiągnięć i informacji przedstawianych na gruncie kryminologii oraz wikty-mologii. Na tej podstawie zostanie sformułowana typologia przestępców oraz właściwości niektórych osób, powodujące, że zwiększa się prawdopodobieństwo stania się przez te osoby odpowiednio: sprawcami oraz ofiarami przestępstw.

Wystąpienia Uczestników

Analiza grup społecznych o podwyższonym stopniu ryzyka wiktylizacji

Sylwia Adamczyk, Wydział Bezpieczeństwa i Nauk Prawnych, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie

Wiktymologia kryminalna przedmiotem swoich badań uczyniła problematykę pokrzywdzenia przestępstwem. Poszczególni autorzy, definiując jej istotę, wymieniają czynniki, takie jak: indywidualne cechy ofiary (pochodzenie, osobowość, charakter, płeć czy stopień świadomości), stosunki społeczne (zawodowe, rodzinne, towarzyskie), związki łączące ofiarę ze sprawcą oraz stopień przyczynienia się ofiary do zaistnienia przestępstwa.

Niektóre grupy społeczne częściej niż inne padają ofiarami przestępstw. Pewne kategorie osób zostały uznane za szczególnie predystynowane to tego, by zostać pokrzywdzone czynami zabronionymi. Nierówność społeczna dotyka pewne grupy w większym stopniu. Na ryzyko wiktylizacji w dużym stopniu wpływają nie tylko cechy osobowe jednostki, ale także czynniki strukturalne i procesy społeczne.

W jaki sposób można przeciwdziałać zjawisku wiktylizacji osób wykluczonych? Warto zauważyć, że strategie prewencji kryminalnej, które skierowane są jedynie na podejmowanie działań wobec sprawców, ofiar oraz miejsc wysokiej aktywności przestępczej, w których mieszkają obie te grupy, nie skutkują znaczącą redukcją przestępczości, o ile nie towarzyszą im środki, mające na celu redukcję nierówności dochodów oraz promowanie spójności społecznej.

Istnieje wiele czynników wpływających na podatność wiktymologiczną, tak samo jak grup społecznych u których ryzyko stania się ofiarą jest wyższe niż u innych. W trakcie prelekcji przedstawiono poszczególne grupy oraz wyszczególniono przyczyny opisanego zjawiska. Poruszono również tematykę dotyczącą profilaktyki zjawiska wiktylizacji wobec ww. grup społecznych.

Dziecko jako cicha ofiara izolacji penitencjarnej rodzica – kontekst parentyfikacyjny

Katarzyna Gucwa-Porębska, Instytut Spraw Społecznych i Zdrowia Publicznego, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Uwięzienie rodzica bardzo często w sposób bezpośredni wpływa na zaburzenie funkcjonowanie dziecka w świecie społecznym i wypełnianie przez niego określonych ról społecznych. Niejednokrotnie to właśnie dzieci są cichymi ofiarami izolacji penitencjarnej, ponosząc karę za nie swoje winy – co niesie za sobą bardzo poważne konsekwencje psychospołeczne. Jedną z nich jest zjawisko parentyfikacji, czyli odwrócenie ról w rodzinie. Zjawisko parentyfikacji jest istotnym nadużyciem i zaniedbaniem ze strony dorosłych potrzeb dzieci, co w szczególnych przypadkach odzwierciedla znamiona przemocy psychicznej i emocjonalnego krzywdzenia. Sytuacja ma szczególne odzwierciedlenie w kontekście uwięzienia rodzica, kiedy to osadzony rodzic deleguje szereg ról i zadań przypisanych do osób dorosłych na dziecko, które z racji swojego młodego wieku, nie jest w stanie zrealizować. Podporządkowanie funkcjonowania dziecka w rodzinie jedynie delegowaniu na niego nieadekwatnych zadań, które powinny być realizowane przez dorosłych, w sposób bezpośredni wpływa na życie dzieci w dorosłym życiu m.in. na pojawienie się poczucia bezradności, bezsilności, obniżenia własnej samooceny i braku wiary we własne siły i możliwości. Bardzo dużym problemem jest wykształcenie w dziecku poczucia, że to osadzony rodzic jest osobą potrzebującą – a dziecko wspierającą. Tym samym młody człowiek, a w przyszłości dorosła już osoba może mieć poważne problemy z określaniem własnych potrzeb i celów, gdyż dotychczas wszystkie działania były mocno podporządkowane wymaganiom i niekiedy nierealnym oczekiwaniom osadzonego rodzica.

Kryminologiczne aspekty patologicznych zachowań seksualnych w sieci. Grooming, sexting, sextortion – zagrożenia doby Internetu

Jagoda Michałek, jagoda2785@gmail.com, Instytut Nauk o Bezpieczeństwie, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, www.uph.edu.pl

W XXI wieku znaczącą rolę w życiu człowieka odgrywają media, przede wszystkim Internet. Dostęp do sieci przynosi wiele korzyści, jednak jest jednym z głównych zagrożeń dzisiejszego świata. Jedną z korzyści Internetu jest możliwość rozmawiania z osobami na całym świecie poprzez komunikatory, dzielenie się momentami z życia poprzez zdjęcia i filmy, jednak należy pamiętać, że nigdy nie można być pewnym, kto znajduje się po drugiej stronie ekranu. W sieci istnieje bardzo duża anonimowość i z łatwością można udawać kogoś kim się naprawdę nie jest. Niestety są osoby, które podszywają się pod kogoś innego poprzez różne działania (często o charakterze seksualnym), obierając przy tym nieświadome, najczęściej zbyt ufne ofiary za swój cel.

Grooming (wszelkie zachowania osoby dorosłej polegające na szukaniu kontaktu z małoletnim za pośrednictwem Internetu), sexting (komunikacja w formie elektronicznej o charakterze seksualnym), sextortion (pozyskanie materiałów o charakterze seksualnym, a następnie wymuszanie pieniędzy lub kolejnych treści pod groźbą opublikowania otrzymanych wcześniej treści) to tylko kilka z nielicznych patologicznych zachowań seksualnych obserwowanych w Internecie.

W wystąpieniu skupiono się na motywach działań sprawców dewiantycznych zachowań seksualnych w Internecie, na tym, kto najczęściej jest winny zaistniałej sytuacji oraz przybliżono konsekwencje prawne wynikające z takich okoliczności. Przybliżono również sylwetkę ofiary zwracając uwagę na to kto jest najbardziej narażony na stanie się pokrzywdzonym, jakie mogą wystąpić skutki (psychiczne i fizyczne) u osób poszkodowanych, gdzie szukać pomocy oraz jak można zapobiegać w przyszłości takim sytuacjom.

Kryminologiczne aspekty zjawiska przemocy rówieśniczej w szkole

Weronika Wasilczyk, ww83854@stud.uph.edu.pl, Instytut Nauk o Bezpieczeństwie, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, www.uph.edu.pl

Jednym ze współczesnych problemów społeczno-kryminologicznych jest zjawisko przemocy i agresji w szkole. W ostatnich latach w Polsce zauważa się wzrost zachowań agresywnych we wszystkich grupach wiekowych, jednak najbardziej narażone na nie są dzieci i młodzież. Zdarza się, że agresję pojawiającą się w tych grupach społecznych cechuje szczególnie brutalność i okrucieństwo. Małoletni stosują różne formy przemocy wobec słabszych. Do najczęściej spotykanych form zalicza się przemoc fizyczną, słowną, relacyjną, cyfrową/elektroniczną/cyberprzemoc. Agresja i przemoc w szkole mogą być objawem nieprawidłowych relacji międzyrówieśniczych, a zaburzone relacje z grupą mogą być spowodowane czynnikami indywidualnymi, środowiskowymi, a także rodzinnymi. Wpływ na nasilone zachowania agresywne mogą mieć także media i czynniki kulturowe. Skutki takich zachowań w szczególności dla ofiar przemocy mają negatywny wpływ na zdrowie psychiczne, a wielu przypadkach mogą zakończyć się zachowaniami samobójczymi. Powszechność zjawiska nie zmieniła sposobu postrzegania przez społeczeństwo problemu, ani też nie sprawiła, że został on zaakceptowany. Na chwilę obecną podejmowane są różne sposoby przeciwdziałania agresji i przemocy w szkole. Rozpoczynając działania zmierzające do ustania powyższych zjawisk należy zapoznać się ze źródłem ich powstania, skutkami jakie powodują, dynamiką rozwoju oraz szkodliwością na otoczenie. Działanie takie jest niezbędne w celu doboru odpowiedniej metody profilaktycznej.

Celem pracy jest próba zdefiniowania zjawiska agresji i przemocy międzyrówieśniczej, określenie źródeł ich powstania, przedstawienie portretu zarówno ofiary, sprawcy, jak również świadków zachowań agresywnych, określenie skali zjawiska, scharakteryzowanie sposobów zapobiegania powyższym zjawiskom oraz ukazanie ich konsekwencji.

(Nie)zaniedbywanie dziecka – biblioterapia i bajkoterapia jako oddziaływanie wspomagające rozwój dziecka i kompetencje społeczne matki

Joanna Zemlik, zemlik@kielce.com.pl, Gabinet Stomatologii Dziecięcej www.strony.nie.ma, i Uniwersytet Jana Kochanowskiego Wydział Pedagogiki i Psychologii, www.ujk.edu.pl

Zaniedbywanie, wymieniane wraz z innymi formami krzywdzenia – przemocą fizyczną, psychiczną, nadużyciami seksualnymi, wykorzystywaniem ekonomicznym i zespołem Munhausena – nazywane jest również (nie)świadomą formą krzywdzenia dziecka. Do właściwej realizacji obowiązków rodzicielskich obligują regulacje prawne.

Wychowawcza i terapeutyczna funkcja czytelnictwa sięga czasów antycznych. Biblioteki zwano lecznicami duszy. Biblioterapia i bajkoterapia jako metody stymulowania rozwoju dziecka, a także metody sprzyjające zdrowiu psychicznemu zarówno dzieci jak i dorosłych w ostatnim czasie zyskały na popularności. W pierwszym okresie pandemii COVID-19 z uwagi na zagrożenie epidemiczne, związane z dynamicznym rozprzestrzenianiem się nowego patogenu zamknięto wszystkie instytucje kultury, w tym biblioteki. Jediną placówką dostępną czytelnikom w tym czasie był księgozbiór dostępny w Domu Matki i Dziecka.

Celem pracy było wskazanie na użyteczność oddziaływania biblioterapeutycznego na rozwój dziecka oraz zmianę postaw społecznych kobiet odbywających karę pozbawienia wolności realizowanych w ramach twórczej resocjalizacji.

Zastosowanym materiałem i metodą była analiza wielopłaszczyznowego oddziaływania czytelnictwa i bajkopisania na matki i dzieci, obserwowanych w latach 2019-2022 w Domu Matki i Dziecka w Zakładzie Karnym w Krzywańcu.

Wszystkie matki są zachęcane do czytania pozycji przeznaczonych dla dorosłych, wszystkim dzieciom czytane są codziennie książeczki dostosowane

do wieku, większość matek podejmuje próby pisania bajek dla dzieci. Dzieci dysponują szerokim zasobem słów, częściej podejmują zabawy w grupie.

Biblioterapia i bajkoterapia realizowane w Domu Matki i Dziecka jako jedna z wielu metod oddziaływania resocjalizacyjnego pozytywnie wpływają na rozwój dzieci i zmiany postaw społecznych matek, a także oddziaływania te zminimalizowały negatywne skutki całkowitego zamknięcia jednostki na realizację zajęć kulturalno-oświatowych przez podmioty zewnętrzne w czasie pandemii COVID-19.

Pojednanie pokrzywdzonego ze sprawcą jako częściowa przesłanka warunkująca możliwość wymierzenia przez sąd kary nadzwyczajnie złagodzonej na podstawie przepisów art. 60 § 2 pkt 1 Kodeksu karnego

Anna Lisowska, anna.lisowska@umed.lodz.pl, Zakład Psychologii Lekarskiej, Katedra Nauk Humanistycznych, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny w Łodzi, <https://naukiozdrowiu.umed.lodz.pl>

Paweł Rasmus, pawel.rasmus@umed.lodz.pl, Zakład Psychologii Lekarskiej, Katedra Nauk Humanistycznych, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny w Łodzi, <https://naukiozdrowiu.umed.lodz.pl>

Krzysztof Pękala, krzysztof.pekala@umed.lodz.pl, Zakład Psychologii Lekarskiej, Katedra Nauk Humanistycznych, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny w Łodzi, <https://naukiozdrowiu.umed.lodz.pl>

Temat poświęcono omówieniu problematyki pojednania się pokrzywdzonego ze sprawcą przestępstwa, w kontekście jednej z przesłanek częściowo warunkujących dopuszczalność wymierzenia przez sąd kary nadzwyczajnie złagodzonej.

Wyjaśniono znaczenie terminów „sprawca” i „ofiara”, w rozumieniu nauk prawnych, w szczególności w ujęciu nauki prawa karnego. Zdefiniowano pojęcie „ofiary”, którą utożsamiono ze znanym przepisom prawa karnego procesowego terminem „pokrzywdzonego”. Analogiczną czynność przeprowadzono w odniesieniu do pojęcia „sprawcy”, którego w kontekście prezentowanych treści utożsamiono z człowiekiem, tj. osobą fizyczną.

Omówiono wyróżnioną w przepisach prawa karnego materialnego instytucję nadzwyczajnego złagodzenia kary. Przedstawiono jej znaczenie, przyczyny wprowadzenia do porządku prawnego przez ustawodawcę oraz przesłanki uzasadniające skorzystanie z niej przez sąd przy wymierzaniu kary sprawcy przestępstwa.

Dodatkowo zaprezentowano wpływ komponentu emocjonalnego ofiary na jej zdolność do pojednania się ze sprawcą oraz przybliżono czym są ostra reakcja na stres i zaburzenie stresowe pourazowe, które mogą stanowić konsekwencję popełnionego przez sprawcę przestępstwa, nie pozostając przy tym bez znaczenia dla chęci i możliwości pojednania się ze sobą przez wspomniane podmioty.

Proces psychologiczno-sądowej diagnozy dziecka zgłaszającego doznawanie przemocy seksualnej

Agnieszka Widera-Wysoczańska, instytut.psychoterapiitraumy@gmail.com, Instytut Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Zakład Psychologii Klinicznej i Zdrowia

Prezentacja podejmuje tematykę procedury psychologicznej ekspertyzy sądowej dotyczącej dziecka zgłaszającego wykorzystanie seksualne. Oparta jest o jakościowe diagnozy i analizy kliniczne przeprowadzone przez autorkę na 200 przypadkach dzieci zgłaszających doznawanie przemocy seksualnej oraz napisane na ich podstawie opinie sądowe.

Przedstawiono procedury przeprowadzania sądowego badania psychologicznego oraz zagadnienia, które muszą być poruszone w trakcie diagnozy, sprzyjające uzyskaniu wiarygodnych informacji dotyczących zdarzenia traumatycznego oraz ponoszonych przez dziecko konsekwencji. Diagnoza dziecka w wieku od 3 do 16 lat, które doświadczyło przemocy seksualnej jest niezwykle trudna. Bardzo ważne jest, aby psycholog podejmujący się tego zadania stosował specjalistyczne metody dostosowane do uzyskiwania informacji potrzebnych do przeprowadzenia diagnozy i napisania opinii w zakresie wykorzystywania seksualnego. Niezbędne jest rozpoznawanie rodzaju i przebiegu zdarzeń traumatycznych, diagnozowanie specyficznych i niespecyficznych objawów występujących u dziecka wykorzystywanego seksualnie, zakresu pamięci dziecka, sugestywności dziecka, rozwoju psychoseksualnego, motywacji do ujawnienia, języka jakim posługuje się dziecko w trakcie ujawniania, dynamiki przemocy seksualnej, czynników ryzyka, cech osoby podejrzanej i mechanizmów jego działania, motywacji do ukrywania jego przestępczych zachowań oraz zakresu i sposobu wpływania/manipulowania otoczeniem, cech opiekuna wspierającego i jego motywacji do ujawnienia, cech rodziny i środowiska, w którym dochodziło do przemocy oraz reakcji osób na ujawnienie. Dotarcie do jak największej ilości tych danych pozwala na przeprowadzenie wiarygodnej diagnozy i napisanie opinii, która dostarcza prokuraturze i sądom danych do prawidłowego rozstrzygnięcia.

Psychologiczne następstwa molestowania seksualnego nieletnich

Bartosz Pyrz, pyrzbartosz@gmail.com, Katedra Psychologii, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, <https://www.ujk.edu.pl/>

Praca jest przeglądem prac badawczych jakie udało się przeprowadzić biorąc pod uwagę kwestię molestowania seksualnego nieletnich oraz wpływ traumatycznego wydarzenia na funkcje psychiczne ofiary.

Skoncentrowano się na symptomach wykorzystywania seksualnego, jakie można zauważyć w zakresie poszczególnych sfer rozwoju (seksualną, emocjonalną, społeczną oraz poznawczą).

Omówione zostały zaburzenia poszczególnych funkcji, w odniesieniu do aktualnej wiedzy psychologicznej, tj. w jaki sposób molestowanie seksualne wpływa na funkcjonowanie człowieka, uwzględniając nadszarpnięcie prawidłowej kondycji poszczególnych funkcji i ich prawidłowego rozwoju.

Zawarta została refleksja nad najczęściej występującymi zaburzeniami i schorzeniami w odniesieniu do znanych nam badań. Wymienione w związku z tym zostały takie zaburzenia jak: PTSD (ang. *Post Traumatic Stress Disorder*), depresja, zaburzenia odżywiania, zaburzenia dysocjacyjne oraz zaburzenie osobowości borderline.

Poszczególne zaburzenia zostały omówione w odniesieniu do Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób – ICD-10.

Celem wystąpienia było pokazanie, z jak złożonym problemem mamy do czynienia w przypadku molestowania seksualnego małoletnich. Sam fakt, iż dziecko w okresie wczesnego i późnego dzieciństwa oraz adolescencji tworzy obraz świata, rzutuje na sposób, w jaki go postrzega w konsekwencji wydarzenia traumatycznego przez całe życie. W związku z tym wydaje się kluczowe uwrażliwienie społeczeństwa na tego typu nieszczęścia oraz edukacja, co w danym momencie może odczuwać ofiara. Może to wpłynąć pozytywnie na odbudowywanie równowagi psychicznej ofiary.

Sankcja na korzyść sprawcy. Dzieciobójstwo jako uprzywilejowany typ zabójstwa

Damian Gładek, damian.gladek@gmail.com, Studenckie Koło Nauk Kryminalistycznych, Wydział Bezpieczeństwa i Nauk Prawnych, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, www.sknk.e-wspol.edu.pl

Zabijanie nowo narodzonych dzieci towarzyszyło ludzkości od najdawniejszych czasów. W jednych epokach traktowano to w pełni neutralnie i nie przewidywano za ten czyn żadnych sankcji. Traktowano to niejednokrotnie jako czyn pożądaný. Nadal istnieją państwa na naszym globie, w których to się nie zmieniło. W starożytności dzieci stanowiły wyłączną własność rodziców i dlatego mogli nimi rozporządzać wedle własnego uznania – łącznie z pozbawianiem ich życia. Dopiero wpływ chrześcijaństwa niejako ustatkował tę kwestię, karząc za zabicie dopiero co narodzonego i nieochrzczonego dziecka.

W Polsce dotkniętej rozbioremi przewidziano łagodniejszą sankcję za zabicie dziecka tuż po porodzie. Było to jednak przestępstwo uprzywilejowane ze względu na fakt, że nieślubna ciąża przynosiła dyshonor matce i całej jej rodzinie. Z łagodniejszego wyroku mogła zatem „skorzystać” nie tylko matka, ale i członkowie rodziny. Sytuacja ta mogła zaistnieć wyłącznie w przypadku ciąży nieślubnej. Nie brano wówczas pod uwagę przeżyć psychicznych rodzącej kobiety. Obecny kodeks karny w znamionach przestępstwa z art. 149 to znamię przewiduje.

Co skłoniło ustawodawcę do takich rozwiązań i z jakiego powodu należy traktować matkę zabijającą swe dziecko w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu lżej, aniżeli sprawcę zabójstwa pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami? Jakie determinanty towarzyszą kobietom dokonującym przedmiotowe przestępstwo? Czy należy zmierzać ku zmianom przepisów karnych w celu zaostrzenia sankcji przewidzianej za to przestępstwo, mając na uwadze ochronę praw dziecka?

Prelegent w swoim wystąpieniu odniósł się szczegółowo do powyższych zagadnień, dążąc do zapoczątkowania dyskusji we wskazanym temacie i wzbudzenia refleksji nad zasadnością istnienia typu uprzywilejowanego wskazanego zabójstwa.

Sprawcy i ofiary porwań rodzicielskich

Patrycja Mencil, patryciamencil0@gmail.com, Katedra Kryminalistyki, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, Uniwersytet Wrocławski

Porwania rodzicielskie to złożony problem społeczny, którego skala od wielu lat utrzymuje się na wysokim poziomie. Skonfliktowani rodzice uzurpują sobie prawo do zabrania swojego dziecka w dowolne miejsce bez wiedzy i zgody drugiego rodzica. Niektórzy nie zdają sobie sprawy, że chęć zemsty na partnerze jest najbardziej krzywdząca dla dziecka. Podkreślić należy, że działanie sprawcy jest naruszeniem praw opiekunów prawnych do realizacji uprawnień rodzicielskich, ale także małoletnich z uwagi na uniemożliwienie im kontaktu z drugim rodzicem. Z problemem zmagają się zarówno osoby najbliższe, bezpośrednio pokrzywdzone działaniem sprawcy, podopieczni, jak i organy ścigania oraz organy wymiaru sprawiedliwości dążące do skutecznej reakcji prawnokarnej, ale i zapobiegania tym czynom. Złożony charakter problemu rodzi konieczność jego wielkoaspektowej analizy. Jednym z elementów będących obiektem zainteresowania badaczy jest łącząca sprawcę oraz ofiarę relacja, ale także szczegółowa analiza podmiotu (sprawcy) i ofiary przestępstwa określonego w art. 211 k.k. Wyniki badań naukowych prowadzą do ciekawych wniosków, które warto przekazać zainteresowanym słuchaczom. Autorka referatu przedstawi ogólną charakterystykę zjawiska, ale także scharakteryzuje sprawców i ofiary porwań rodzicielskich na przykładzie spraw rozpoznawanych przez Sąd Okręgowy w Warszawie, jako jeden z 11 sądów specjalistycznych orzekających w trybie Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze dnia 25 października 1980 r.

Status prawny ofiary czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu w postępowaniu kanonicznym

Anna Słowikowska, anna.slowikowska@kul.pl, Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, www.kul.pl

Celem wystąpienia jest analiza formy udziału ofiary wykorzystania seksualnego w Kościele katolickim w postępowaniu kanonicznym. Zgodnie z kan. 221 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego, wiernym przysługuje legalne dochodzenie przysługujących im uprawnień oraz ich obrona na właściwym forum kościelnym. Jednakże dyspozycja zawarta w tej normie prawnej nie wyczerpuje problemu ochrony uprawnień osób pokrzywdzonych w Kościele. Niestety, w kanonicznym postępowaniu karnym osobie pokrzywdzonej nie przysługuje status ofiary, lecz świadka. W związku z tym status prawny ofiary wykorzystania seksualnego jest bardzo specyficzny. Prowadzi do tego, że zakres uprawnień procesowych osoby pokrzywdzonej jest znacznie ograniczony. Z związku z tym powstają pytania: jakie ofiara przestępstwa przeciwko obyczajom w Kościele katolickim ma prawa oraz czy w postępowaniu kościelnym są one właściwie zabezpieczone?

Odpowiedzi na te pytania zostaną udzielone na podstawie analizy aktualnego ustawodawstwa powszechnego promulgowanego odpowiednio przez papieży Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka. W referacie wyartykułowane i scharakteryzowane zostały następujące uprawnienia, które – choć w różnych trybach postępowania – gwarantuje osobie pokrzywdzonej prawodawca kościelny: prawo zgłoszenia faktu przestępstwa, prawo otrzymania należnego wsparcia, prawo dochodzenia swoich roszczeń również w państwowym porządku prawnym, prawo do ugody, prawo do bycia informowanym o wyniku dochodzenia kanonicznego, prawo do stawienia się i złożenia zeznań, prawo do korzystania z pomocy prawnej w postępowaniu,

prawo do skargi o naprawienie szkód, prawo do niezachowywania tajemnicy o toczącym się postępowaniu.

Analiza wskazanych wątków pozwoli na postawienie wniosków *de lege lata* i podjęcia próby zredagowania propozycji *de lege ferenda*. Wskazany problem badawczy, przyjęty układ wystąpienia i sposób jego realizacji wskazuje na wybór właściwej do tego typu opracowania metody badawczej, którą będzie metoda dogmatyczno-prawna.

Środki kompensacyjne jako alternatywa dla krótkoterminowej kary pozbawienia wolności

Patrycja Gaska, pgaska@prokonto.pl, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, Uniwersytet Wrocławski, www.uwr.edu.pl

Celem referatu jest przybliżenie słuchaczom idei kompensacji naprawczej i środków kompensacyjnych uregulowanych w kodeksie karnym jako sposobów reakcji na przestępstwo, mogących w pewnych sytuacjach zastąpić wymierzenie kary i doprowadzić do pojednania ofiary ze sprawcą czynu zabronionego.

W pracy przedstawiono rodzaje środków kompensacyjnych, ich charakterystykę i funkcje, a także podobieństwa i różnice środków kompensacyjnych w stosunku do kar kryminalnych, szczególnie krótkoterminowej kary pozbawienia wolności. Wystąpienie ma doprowadzić do uzyskania odpowiedzi na pytanie: Czy środki kompensacyjne mogą zastąpić krótkoterminową karę pozbawienia wolności? Jeśli tak, to w jakich sytuacjach?

Zakresem tematycznym opracowania są instytucje i instrumenty prawa karnego służące ochronie pokrzywdzonego, naprawieniu szkody powstałej w wyniku czynu zabronionego oraz doprowadzenie do pojednania ofiary i sprawcy czynu zabronionego, przy jednoczesnej redukcji orzekanych krótkoterminowych kar pozbawienia wolności. Przedstawiono także zalety i wady stosowania środków kompensacyjnych i krótkoterminowej kary pozbawienia wolności.

Użyto metody historycznoprawnej dla przedstawienia roli pokrzywdzonego w procesie karnym w przeszłości i współcześnie oraz metody dogmatycznej przy wykładni przepisów prawa karnego.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że środki kompensacyjne mogą w pewnych przypadkach zastąpić całkowicie wymierzenie sprawcy krótkoterminowej kary pozbawienia wolności. Zasadniczo jako obowiązek naprawienia szkody i zadośćuczynienia krzywdy doznanej w wyniku przestępstwa, nie jest środkiem wykluczającym zastosowanie kary, ale stanowić powinien jej uzupełnienie, gdyż inne cele stawia się ukaraniu sprawcy, a inne naprawieniu wyrządzonego zła.

Uwikłanie w emocjonalną zależność a przemoc w rodzinie

Aleksandra Skiba-Bulak, skiba.ola-94@wp.pl, Studenckie Koło Nauk Kryminalistycznych Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Wydział Bezpieczeństwa i Nauk Prawnych, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, <https://www.wspol.edu.pl>

Przemoc jest zjawiskiem pojawiającym się w każdym społeczeństwie. Pojawia się w szkole, w sieci, w pracy, ale również w domu – miejscu teoretycznie bezpiecznym. Poniższa praca porusza tematykę dotyczącą przemocy w rodzinie. Skoncentrowana jest przede wszystkim na kwestiach przemocy domowej pomiędzy partnerami. Zostały omówione w niej rodzaje oraz formy tego zjawiska, panujące w społeczeństwie mity, ale również kwestie statystyczne. Poruszone zostały także aspekty psychologiczne przemocy domowej, profile zarówno sprawcy jak i osoby, wobec której przemoc jest stosowana. Omówiono również sytuacje polegającą na pewnego rodzaju uzależnieniu ofiary od sprawcy oraz jej uwikłaniu w emocjonalną zależność. W końcowej części przedstawione są zadania służb, które interweniują w związku z zaistnieniem zjawiska przemocy w rodzinie. Praca oparta jest na literaturze przedmiotu, ale również obserwacjach dokonanych podczas pracy zawodowej. Przemoc w rodzinie jest w Polsce zjawiskiem, którego nie jesteśmy w stanie w pełni zbadać, ponieważ skala tego zjawiska jest niedoszacowana, a wykrywalność niedostateczna. Praca ma na celu przede wszystkim edukować, pokazać problem jaki wiele osób ukrywa przed światem bojąc się konsekwencji. Warto zwrócić uwagę społeczeństwa na problem przemocy w rodzinie, ponieważ tak naprawdę może on dotknąć kogoś z nas bądź kogoś nam bliskiego. Większość osób niestety nie wie: co w takiej sytuacji zrobić, w jaki sposób może pomóc, ewentualnie do kogo zwrócić się o udzielenie pomocy.

Zjawisko wzrostu potraumatycznego – perspektywa logoteoretyczna

Dominik Moskal, *dominik.moskal@interia.pl*, SKN Psychologii Stosowanej „Do Dzieła”, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Celem prezentacji było dokonanie przeglądu badań nad zjawiskiem wzrostu potraumatycznego. Wyjaśniono znaczenie omawianego terminu oraz różnice między nim a podobnymi konstruktami psychologicznymi.

Omówiono zjawisko traumy oraz wskazano na skutki wydarzeń traumatycznych. Dokonano przeglądu głównych zaburzeń potraumatycznych, ze szczególnym uwzględnieniem zespołu stresu pourazowego. Wskazano na główne kryteria diagnostyczne PTSD.

Wymieniono najważniejsze czynniki zwiększające prawdopodobieństwo wystąpienia pozytywnych skutków doświadczeń traumatycznych. Omówiono motywacyjne, emocjonalne i poznawcze korelaty wzrostu potraumatycznego.

Wskazano najważniejsze założenia logoteorii i logoterapii V.E. Frankla. Omówiono ich genezę oraz adekwatność w kontekście radzenia sobie z traumatycznymi wydarzeniami. Wymieniono trzy rodzaje wartości w ujęciu V.E. Frankla oraz ich implikacje dla teorii i praktyki psychologicznej. Podkreślono istotę odnajdywania i nadawania sensu. Wskazano na znaczenie warstwy noetycznej funkcjonowania człowieka w kontekście radzenia sobie z traumą. Dokonano przeglądu przypadków klinicznych, opisywanych przez V.E. Frankla oraz sposobów, w jaki pionier III szkoły psychoterapii pracował z osobami borykającymi się ze skutkami wydarzeń traumatycznych.

Podjęto próbę syntezy wiedzy o zjawiskach traumy i wzrostu potraumatycznego z logoteorią oraz logoterapią. Wskazano na istotne w tym kontekście doniesienia psychologii pozytywnej oraz psychologii poznawczej. Omówiono sposoby operacjonalizacji terminów formułowanych przez V.E. Frankla oraz główne metody badania nasilenia potraumatycznego wzrostu. Wskazano również na istotne dla praktyki logoterapeutycznej wnioski wynikające z badań nad omawianym konstruktem.

Indeks Autorów

Adamczyk S.	19
Gąska P.	33
Gładek D.	28
Góralski P.	15
Gucwa-Porębska K.	20
Lisowska A.	25
Mencel P.	30
Michałek J.	21
Moskal D.	35
Pękala K.	25
Pyrz B.	27
Rasmus P.	25
Skiba-Bulak A.	34
Skrabacz A.	11
Słowikowska A.	31
Szajna A.P.	13
Wasilczyk W.	22
Widera-Wysoczańska A.	26
Zemlik J.	23

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
SPRAWCA I OFIARA
KONTEKST PSYCHOLOGICZNY I SPOŁECZNY

ABSTRAKTY

Redakcja:
Monika Maciąg
Ewelina Chodźko

Lublin, 24.02.2023 r.